

**PÁD
KONSTANTINOPOLE
ZROD ISTANBULU**

Martin
Novotný

Původ Osmanů

- Dynastie podle tradic pochází z kmene Kayı oghuzských Turků (Turkmenů) působících na Kavkaze a ve střední Asii
- Kmen vlivem mongolských výbojů emigroval do Anatólie pod vedením **Ertoğrula**, který vstoupil do služeb seldžuckého Ikonyjského sultanátu
- Za obranu hranic proti hrozbám ze Západu obdržel od sultána území kolem osady *Söğüt* v severozápadním cípu Malé Asie
- Zakladatelem dynastie je **Osman**, jeden ze tří Ertoğrulových synů

Osman

- Po otci zdědil pastevecké řemeslo v oblasti obklopené nepřáteli jak z řad muslimů, tak křesťanů — regionální konflikty
- Boj o moc vyhrál a vyrval z rukou tamějšího křesťanského správce hradiště *Karacahisar*
- Centrum své moci přesunul do dobytého sídla, nomádské zvyky mu nicméně zůstaly — pobýval ve stanových táborech
- Postavení si upevňoval výboji do území sousedních vládců
- Spolupracoval s **Michalem**, vládcem města *Harmankaya*, jehož rodina sloužila osmanským vládcům i dlouho po ustavení sultanátu (město *Mihalgazi* v Anadolii...)

Osman

- Roku 1302 zemřel poslední seldžucký sultán a západoanatolští emíři přešli do přímého vazalství mongolských ílchánů v Íránu, kteří v té době ale již ztráceli moc — emiráty de facto autonomní
- Ve stejném roce Osman oblehl *Nikáju* a následně u *Nikomedie* porazil byzantské vojsko vedené heteriarchem **Muzalonem**, které vypravil na pomoc obleženým sám císař
- Vítězství mu zajistilo přední místo v rámci vojenských a politických činitelů v západní části Malé Asie

Osman

- Území Osmana I. na konci jeho vlády v roce 1324

Orhan

- Osmanův syn **Orhan** roku 1326 dobyl *Bursu* a učinil z ní hlavní město osmanského státu
- V roce 1329 porazil u *Pelekanonu* císaře **Andronika III.**, roku 1331 obsadil *Nikáju* a o šest let později i *Nikomedii*
- Expanzi dokázalo zastavit až moře, jelikož Osmané nedisponovali námořnictvem ani zkušenostmi s ním spjatými
- Do Evropy pronikli po smrti Andronika III. při nástupnické krizi, kdy se Orhan spojil s uzurpátorem **Janem Kantakuzenem** — oženil se s jeho dcerou **Theodorou**

Orhan

- V Anatolii se Osmanům podařilo dobýt *Ankaru* a ve stejném roce obsadil Orhanův prvorozený syn **Süleyman** město *Galipoli*, jehož hradby byly poničeny zemětřesením — opěrný bod v Evropě pro budoucí válečné výboje
- Kantakuzenos byl roku 1355 poražen a poslán do kláštera, Palaeologovci však uzavřeli sňatek mezi Orhanovým synem **Halilem** a dcerou **Jana V.** a spojení trvalo nadále
- Orhan zemřel v roce 1362 a vládu převzal jeho druhý syn — Süleyman údajně zahynul již v roce 1357 po pádu z koně

Orhan

- Území dobyté Orhanem před rokem 1354

První sultán

- Do čela rostoucí říše se postavil první panovník, který se pyšnil titulem sultán (titul naznačující vládu z boží vůle) — **Murad**
- Roku 1362 byla dobyta Thrákie a s ní jedno z důležitých center Byzantské říše, *Adrianopol* — později poslední hlavní město před dobytím *Konstantinopole*
- Byl prvním osmanským vládcem, který se přeplavil přes Marmarské moře do Evropy (ku příležitosti povstání synů obou císařů, kteří spojili své síly k potlačení povstaleckých vojsk a následnému oslepení svých potomků)

První sultán

- V 80. letech 14. století započala expanze hlouběji do Balkánského poloostrova — roku 1385 Osmané dobyli *Sofii*, v roce 1386 pak *Larisu* a *Niš*
- Srbský princ **Lazar** spolu s bosenským králem **Tvrtkem** podnikli v roce 1388 povstání proti osmanské nadvládě, jejich vojska ale byla 15. června následujícího roku poražena v bitvě na *Kosově poli*, která skončila popravou srbského šlechtice, ale i smrtí sultána, který byl během této události zavražděn

První sultán

- Území pod kontrolou Osmanské říše v době Murada I.

Blesk

- **Bayezid** strávil prvních několik let své vlády podrobováním emírů střední Anatolie, což vyvolávalo dojem, že nezasáhne v případě útoku na dunajská území
- Po konsolidaci Anatolie se obrátil zpět k Evropě a nepřátele reprezentované valašským knížetem **Mirceou** a bulharským carem **Ivanem Šišmanem** porazil — dobyl *Velké Trnovo*, Mirceu zatlačil zpět do Valašska a cara Ivana do *Nikopole*, kde jej dva roky nato nechal popravit
- V zimě 1394 pod jeho vedením Osmané poprvé oblehli *Konstantinopol*

Blesk

- Obléhání přerušil pochod křižáckého vojska uherského krále **Zikmunda Lucemburského** na *Nikopol*, kde se utkalo s Bayezidovou armádou
- Francouzská část jednotek nevěřila zprávám o tom, že by sultán dokázal zvednout obležení a napochodovat ke křižákům tak rychle — tak učinil, a 25. září 1396 křesťany porazil
- Z významných osobností dokázal uniknout jen Zikmund, zbytek byl zajat či popraven

Blesk

- V této době začal u východních hranic říše působit daleko nebezpečnější nepřítel, syn **Čingischánova** vnuka **Čagataje**, středoasijský chán **Timur Lenk**
- Sultán se s chánem střetl u *Ankary* v roce 1402, kde byl poražen a následně zajat spolu se svým synem **Musou**
- Jeho smrt znamenala konec celistvosti říše a jedenáct let trvající interregnum a spory o trůn

Blesk

- Území před zjetím Bayezida v roce 1402

Interregnum

- **Süleyman** uprchl s velkovezírem za pomoci **Štěpána Lazareviče** a janovských námořníků do Rumelie a ovládl evropské državy sultanátu
- **İsa** s Timurovým požehnáním vládl v *Burse*, **Mehmed** v *Amasyi*
- Rozklad říše byl symbolicky dovršen smrtí Bayezida při cestě timurovského vojska zpět do Sýrie v roce 1403
- **Musa** byl později propuštěn, zřejmě s cílem zasít další zmatek do nástupnického boje mezi bratry

Znovusjednocení

- Jako první z bojů vypadl İsa, kterého vyřadil Mehmed během konfliktů o nadvládu v Anatolii
- Süleyman byl v Evropě poražen Musou, toho zase sesadil Mehmed za pomoci Lazareviče a císaře **Manuela II.**
- Definitivním vítězem sporů o trůn se tedy v roce 1413 stal poslední zbývající bratr **Mehmed I.**, kterého po zbytek vlády čekala konsolidace a dobývání ztracených území, včetně konfliktu s údajným pátým synem Bayezida, **Mustafou**

Sultanát do roku 1451

- Následník **Murad II.** po předčasné smrti svého otce musel o trůn bojovat jak se svými bratry, tak s přeživším strýcem Mustafou, nyní podporovaným samotnou Byzancí
- Mustafa byl poražen, zajat a na konci roku 1422 popraven — podobný osud čekal na Muradova mladšího bratra stejného jména, kterého při nejbližší příležitosti taktéž popravil
- Během této kampaně oblehl *Konstantinopol* a dohodou z roku 1424 si vynutil obnovení tributární závislosti říše

Sultanát do roku 1451

- Murad se prohlásil dědičným pánem Srbska a expandoval na sever k hranicím s Uherskem, které roku 1427 definitivně obsadilo *Bělehrad* a donutilo srbského pretendenta **Jiřího Brankoviće**, aby se stal vazalem Osmanů a postavil si nové hlavní město *Smederevo* — obsazené Muradem v roce 1439
- 10. listopadu 1444 porazil u *Varny* křížovou výpravu vedenou polským a uherským králem **Vladislavem III.** a sedmihradským vojevůdcem **Jánem Hunyadim**, otcem **Matyáše Korvína**
- O čtyři roky později zničil křížáckou armádu ve druhé bitvě na *Kosově poli*

Sultanát do roku 1451

Dobyvatel

- **Mehmed II.** stanul v čele Osmanské říše již v roce 1444, ale roku 1446 ustoupil, aby mohl v krizi ‚dovládnout‘ Murad
- Po Muradově smrti v roce 1451 se stal sultánem znovu, tentokrát nadobro — bylo mu devatenáct let
- Nový sultán s největší pravděpodobností na začátku vlády neplánoval zabrat zbytek Byzantské říše, rok před tažením však uzavřel mírovou dohodu s Benátkami a Brankovići potvrdil jeho práva, čímž si zajistil prostor pro případné obléhání a nepřímo uznal územní nároky Uher v Srbsku
- Na evropské straně Bosporu vybudoval pevnost *Rumelihisari*

Mehmed před branami

- Ke konci roku 1452 bylo **Konstantinu XI.** zřejmě jasné, kam se chystá pochodovat nerozpuštěná anatolská armáda, a vyslal volání o pomoc do všech stran — první podpora přicestovala v říjnu ve formě kardinála **Isidora** a biskupa **Leonarda** s kontingentem 200 lučištníků
- Zdrojem informací o pohybech osmanských vojsk a námořnictva byla pro Byzanc i Západ profit hledající Benátská republika, která měla v dubnu 1453 vypravit flotilu na pomoc byzantským obráncům — její lodě dorazit nestihly, ty vyslané z Janova přímo samotným papežem však ano

Mehmed před branami

- V lednu do Města připluly janovské lodě převážející 700 žoldnéřů příležitostného korzára a kapitána **Giovanniho Giustinianiho Longa**, které sesbíral a na místo dopravil z vlastní iniciativy a na vlastní náklady — Janované se v této záležitosti chtěli držet neutrality, podle zdrojů ale zásobování obránců zajišťovali mimo jiné právě obchodníci z janovské kolonie *Galata*
- Po jednání divanu se první osmanské jednotky vydaly z *Edirne* na pochod v únoru, sám sultán vyrazil 23. března a již 2. dubna stál před branami *Konstantinopole*

Mehmed před branami

Zlatý roh

- V den, kdy k branám dorazily první osmanské jednotky spolu se svým sultánem, nechal Konstantin uzavřít *Zlatý roh* řetězem, který se vznášel díky plovákům a který hlídalo devět největších lodí armády obránců — čtyři z *Janova*, tři z *Kréty*, jedna z *Ancony* a jedna patřící císaři
- **Nicolò Barbaro** uvádí, že Osmané měli k dispozici 145 lodí, které se ale kvalitě a velikosti těch jejich nemohly rovnat
- Námořní obléhání bylo svěřeno do rukou prvního ‚kapitána moří‘, guvernéra hlavního přístavu **Baltaoğlu Süleymana Paši**

Obléhání města

- Proti hradbám a branám byla umístěna série velkých děl, které střílely celý týden od 12. do 18. dubna — po několika dnech udělaly do hradeb díry na každém rohu
- Tradiční obléhačí taktiky také nezůstaly stranou; příkopy byly zavaleny kameny pro snadnější přístup pěchoty schované za dřevěnými obléhačími věžemi a sapéři započali práce na podkopávání hradeb
- Giustiniani mezitím našel způsob částečné opravy poničených zdí — v pobořených částech postavil palisády a na útočníky házel, cokoli bylo zrovna po ruce; první útok z 18. dubna dokázal odrazit

Obléhání města

- Na moři došlo 20. dubna k potyčce janovských zásobovacích lodí s posilami na palubách a značnou částí Süleymanovy flotily — Turci z malých galér na velké lodě museli šplhat za pomoci žebříků, navíc zásobovatelům dorazili na pomoc vojáci ze *Zlatého rohu*
- Süleyman Paša byl po této porážce a žhavé výměně názorů s Mehmedem odvolán a na jeho místo byl dosazen **Hamza Bey**
- Námořní debakl ukázal sultánovi, že po vodě se do přístavu nedostane, rozhodl se tedy k akci, která měla dokončit obležení — flotilu vyzvedl z moře a přenesl ji přes pevninu ze zálivu do *Rohu*

Obléhání města

Pád Konstantinopole

- Vstupem osmanského loďstva do *Zlatého rohu* ztratili obránci strategickou výhodu a museli přesunout část vojáků z hradeb k přístavu; Řekové se chystali flotilu podpálit, ale někdo údajně Osmany o této akci informoval a ta skončila neúspěchem
- Pozemní síly se po poškození brány *sv. Romana* několikrát pokusily obsadit hradby, ale pokaždé byli s těžkými ztrátami odraženi zpět
- 21. května poslal sultán prostřednictvím sinopského emíra **Ismaila** poslední výzvu o poklidné vydání Města, což Konstantin záhy odmítl se slovy, že právo jej vydat nemá ani císař ani nikdo jiný

Pád Konstantinopole

- 29. května vydal sultán rozkaz k všeobecnému útoku na hradby, osmanské jednotky se ale nedokázaly dostat skrze Giustinianiho obranu — janičáři však zabrali jednu z věží, na které vyvěsili osmanskou vlajku
- Giustiniani byl během posledního útoku těžce raněn a odveden do bezpečí za cenu rozdrčení morálky jeho mužů; obránci pomalu ustoupili a do města začalo pronikat větší množství janičářů
- U *brány sv. Romana* se údajně císař Konstantin se svou gardou pokusil o poslední protiútok, při kterém zahynul spolu se svou říší

Pád Konstantinopole

Zrod Istanbulu

- První dny po pádu *Konstantinopole* se nesly v duchu drancování, aby si přeživší vítězové mohli podle tradice přijít na své
- Sultán ještě večer 29. května vjel do ulic skrze *Charisiovu bránu*, aby jakožto imám jako první vstoupil do *chrámu Boží Moudrosti* a vykonal tam modlitbu
- Jako první zřídil Mehmed obchodní centrum Města — *bedestán*, první byl postaven po roce 1455 a integroval 849 krámů do zbožné nadace (*vakf*) mešity *Aya Sofya*
- Komplex starého bedestánu byl rozšířen o nový někdy kolem roku 1520 za vlády **Süleymana I.**

Zrod Istanbulu

- Třetí bedestán vznikl v *Galatě*, tedy mimo vlastní *Istanbul*
- U starého bedestánu se ještě za vlády Mehmeda **Dobývatele** rozrostl rozsáhlý *bazar* a přiléhající *karavansaraje*
- Plánované strukturální změny by ale byly k ničemu bez navýšení obyvatelstva nově dobyté metropole — obrozením byl pověřen jistý **Süleyman Bey**, který měl dohlížet na přestavbu a usídlování nově příchozích obyvatel
- Krom nově příchozích ještě sultán propustil svou pětinu zajatců z rabování a usídlil je v oblasti *Zlatého rohu*, kde byli po nějakou dobu osvobozeni od daní

Zrod Istanbulu

- Byzantská elita, která přežila obléhání, měla povolení ve městě zůstat či se přestěhovat do *Galaty*, zbylí zajatci měli pracovat na rekonstrukci *Istanbulu* za mzdu 6 akçe denně
- Původní příval obyvatelstva byl nejprve zcela dobrovolný, následně ale po neefektivním přidělování domů správa deportovala obyvatelstvo ze *Silivri* a část usedlíků v *Galatě*
- Mehmed si nechal postavit *Nový palác* (později *Topkapı*) v blízkosti mešity *Aya Sofya* s výhledem na *Zlatý roh*, jehož konstrukce byla úplně dokončena na sklonku jeho vlády někdy v roce 1478

Zrod Istanbulu

Zdroje:

ŠTĚPÁNEK, Petr. *1453: Pád Konstantinopole - zrod Istanbulu. 2.*, rozšířené vydání. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2017. ISBN 978-80-7553-154-4

https://www.youtube.com/watch?v=f9c4Y7Vf7G0&ab_channel=Knowledgia